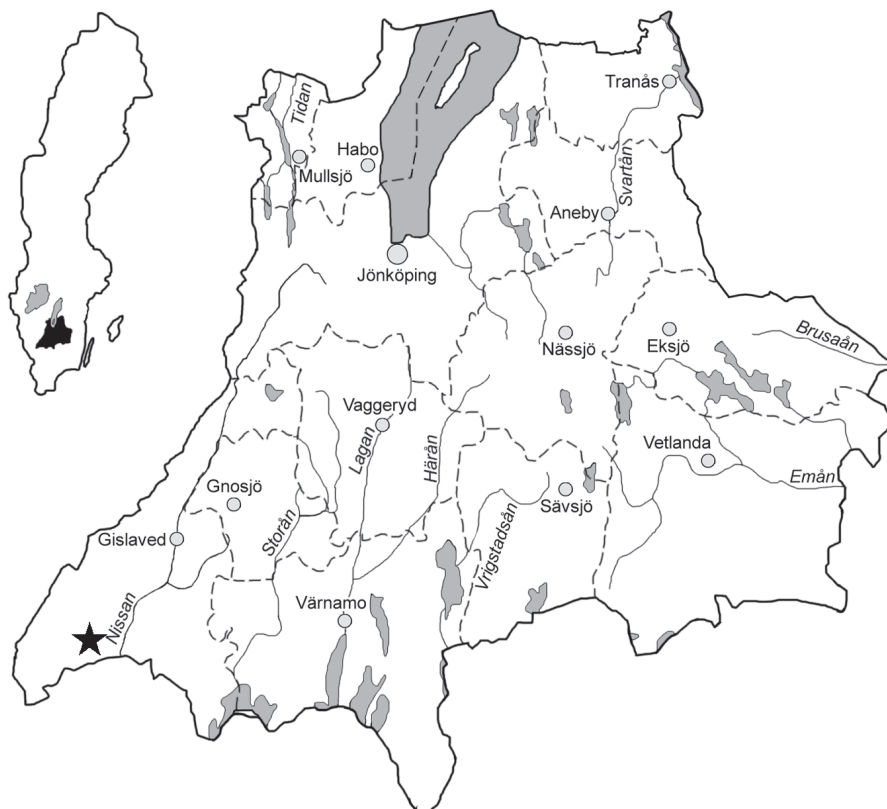

Södra Hestra kyrka

Antikvarisk medverkan i samband med
demontering av bänkar

*Södra Hestra socken i Gislaveds kommun,
Jönköpings län, Växjö stift*

Rapport och foto: Margareta Olsson

Grafisk mall: Anna Stålhammar

Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping

Tel: 036-30 18 00

E-post: info@jkpglm.se

www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:

© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2016

Utdrag ur digitala fastighetskartan blad 63D 3jS.

JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM

ANTIKVARISK MEDVERKAN

1. ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Antikvarisk medverkan Margareta Olsson	Rapportförfattare Margareta Olsson	Dnr. 26/2014	Lst./Kommun dnr. 433-99-14	Slutbesiktning utförd 2016-03-31
Fastighetsbeteckning/Populärnamn Södra Hestra kyrka		Beslut enligt ☒ Lagen om kulturminnen m.m. ☐ Förordningen om bidrag till kulturmiljövård ☐ Plan- och bygglagen		
Län Jönköpings län	Kommun Gislaved			
Stadsdel/Trakt Broaryd	Socken/Församling Södra Hestra	Fastighetsägare/Adressuppgifter Gislaveds pastorat Box 83 332 22 GISLAVED		
Ekonomisk karta 5C 7i	Koordinat x	Koordinat y		

2. BAKGRUND (bakgrundsbeskrivning, historik)

Södra Hestra församling hade, sedan en tid tillbaka, börjat nyttja platsen framför altarskåpet i norra korsgången för mindre förrättningar. Utrymmet upplevdes dock som alltför begränsat för detta ändamål. Genom borttagande av två bänkrader, en i vardera av de angränsande bänkkvarteren, skapas en plats som korresponderar med altarskåpets fulla bredd och därmed känns naturlig. Samtidigt kommer utrymmet att kunna nyttjas som uppställningsplats för rullstolsburna under sedvanlig gudstjänstförrättning.

Södra Hestra kyrka uppfördes efter ritningar av arkitekt Johan Wilelius, Överintendentsämbetet, 1827-30. Kyrkorummet har en bibehållen nyklassicistisk utformning som vid en restaurering 1984-85 erhållit en varmare inramning genom en mer kulört färgsättning och säregna belysningsarmaturer. Församlingen har under 1800-talet varit talrik vilket medfört en utvidgning av orgelläktaren vid två tillfällen. Bänkinredningen fanns kvar i sin ursprungliga utbredning fram till 1984-85 då en läktarunderbyggnad gjordes. För att öka komforten byggdes bänkkvarteren om 1927-28 med nya bekvämare bänkar medan de ursprungliga fronterna bibehölls. Vid tillfället erhöll fronterna en tidstypisk ekådring vilken i sin tur målades över 1956 med marmoreringar i spegelfyllningarna. Dagens färgsättning i grått och guld, mot en djup järnoxid-röd insida, tillkom 1984-85. Det spontade grangolvets lades in 1927, möjligen ovanpå ett befintligt plankgolv.

Altarskåpet, en senmedeltida triptyk, som utgjort altarpriodnad i den gamla kyrkan i Södra Hestra, har restaurerats och återuppsatts på norra långhusvägen 1992. Altarskåpet är inlånat från Statens historiska museum.

3. ÅTGÄRD

Period/år	Arkitekt	Entreprenör/Hantverkare	Byggherre
Oktober 2015 – mars 2016		Peter Fransson, BP Fransson Byggnads AB	Gislaveds pastorat
Berörd byggnadsdel	Tillstånd före renovering	Vidtagna åtgärder (med angivande av material, metoder, avvikelser från program)	
Bänkinredningen i de båda norra kvarteren	Sluten bänkinredning, med bevarade fronter och dörrar från kyrkans tillkomsttid 1827-30. Kvarteren är fristående med sidogångar och utformade med avrundade hörn. Mot mittgången finns pilasterprydda gavlar med bladguldsförgyllt kannelyr och överst förgyllt tandsnittslis. Fasaden har pärlgrå strålasyr medan bänkdörrarnas speglar har marmorerade cirkelfält. Själva bänkarna är nyttilverkade 1927 men med hög hantverksmässig kvalitet, utformade med fyllningsfält i ryggarna. På 1970-talet har ryggarnas baksidor och sitsarna ovarsidor försetts med inbyggd "folievärme", vilket idag har	Den främsta bänkraden i det bakre norra kvarteret och den bakre bänkraden i det främre norra kvarteret togs bort. Bänkskrämorna mot korsgången, i de berörda kvarteren, demonterades varsamt. Eftersom bänkarna är sekundära fanns inga krav på att dessa skulle bevaras. Församlingen hade av utrymmesskäl heller ingen möjlighet till långsiktig förvaring av bänkarna. Av denna anledning särskildes gavlarna på de båda bänkar som skulle tas bort. Snittet förlades ca 5 cm innanför och utfördes med sk multiverktyg för att ge ett så fint kapsnitt som möjligt. De två bänkdörrarna och fyra sidostyckena som togs ur bruk togs tillvara och förvaras bakom orgeln på läktaren vilket gett en klimtmässigt lämplig förvaring för snickeriernas förgyllda delar. Dörrar och	

	bristande teknisk funktionalitet. Golvet i kyrkan är sekundärt från 1927 och består av smala spåntade brädor. I själva bänkkvarteren är golvet upphöjt ca 6 cm. Golven i gångarna är behandlade med någon typ av pigmenterad hårdvaxolja.	sidostycken lades upp på fläktlådan till orgeln, där de placerades på distanslister med den dekorerade sidan vänd uppåt. De skyddstäcktes med lakansväv. Det upphöjda golvet inom bänkkvarteren i de berörda delarna revs. Inför arbetena vidtogs en skyddstäckning av altarskåpet med tunn plastfilm som fästes med självhäftande klisterremsa på ytterväggen. Hela golvet i den norra korsgången lades om med ett nytt hyvlat, grangolv i en standarddimension som liknar det befintliga golvet. Ojämnheter i anslutningen till det befintliga golvet hyvlades ned. Det nya golvet behandlades med en polyuretanförstärkt alkydlack (Trestjärne klarlack). Avsikten var att erhålla samma utseende som kyrkorummets övriga golv. Bänkskärmarna återmonterades i de båda avkortade kvarteren. Mindre retuscheringsmålning utfördes av kunnig målare med linoljefärg (Engwall & Claesson).
--	---	---

4. KOMMENTARER (erfarenheter, kritisk granskning)

Trots avsikten att det nya golvet skulle behandlas så att det erhöll liknande utseende som övriga golv, valdes en icke pigmenterad syntetisk lack. Resultatet blev att golvet avviker både i ljushet, kulör och glans. Med en platsbruten pigmenterad hårdvaxolja skulle man hamnat närmare i utseende. Medverkande antikvarie skulle gett mer specifika anvisningar kring detta. Avvikelsen godkändes eftersom en ny behandling skulle medfört stora insatser vad gäller golvslipning etc. En viss dämpning kommer att ske på sikt då golvet mörknar och glansen går ner. Rekommendationen var dock att täcka golvet med en större matta som även skulle ge utrymmet framför sidoaltaret en tydligare rumslighet. Norra korsgången skulle i så fall kunna markeras i mattans mönster.

5. BYGGNADSHISTORISKA RÖN / HISTORISKA RÖN (nya upptäckter, datering, ev. kommande publikation)

--

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv

Datum: 2016-04-07

Margareta Olsson

FOTOBILAGA -översikt före åtgärd

översikt efter åtgärd

detaljer efter åtgärd

Bänkfronterna med tillhörande sidostycken demonterades och återmonterades efter att bänken tagits bort. Notera det fint kapade snittet i golvlisten. Det uppreglade brädgolvet i bänkkvarteret fick tas bort i det berörda partiet. Golvytan fick figursågas för att passa mot bänkfrontens mjukt rundade hörn.

Sidostyckena och bänkdörrarna till de bänkar som demonterats bevarades och har fått en permanent förvaring på läktaren bakom orgeln. Sammanlagt rör det sig om fyra sidostycken och två bänkdörrar. Själva bänkarna som är sekundära togs inte tillvara.

I det nya utrymmet framför sidoaltaret lades ett nytt grangolv. Tyvärr valdes en annan golvbehandling än det befintliga golvets vilket resulterade i en avvikelse både i ljushet, kulör och glans.

Kyrkans brädgolv är troligen behandlat med en pigmenterad hårdvaxolja, vilken med tiden mörknat.

Dokumentation Borttagning bänkar i S Hestra kyrka 2016

Intäckning av bef inredning.

Befintlig inredning och bef golv/mattor täcktes in.

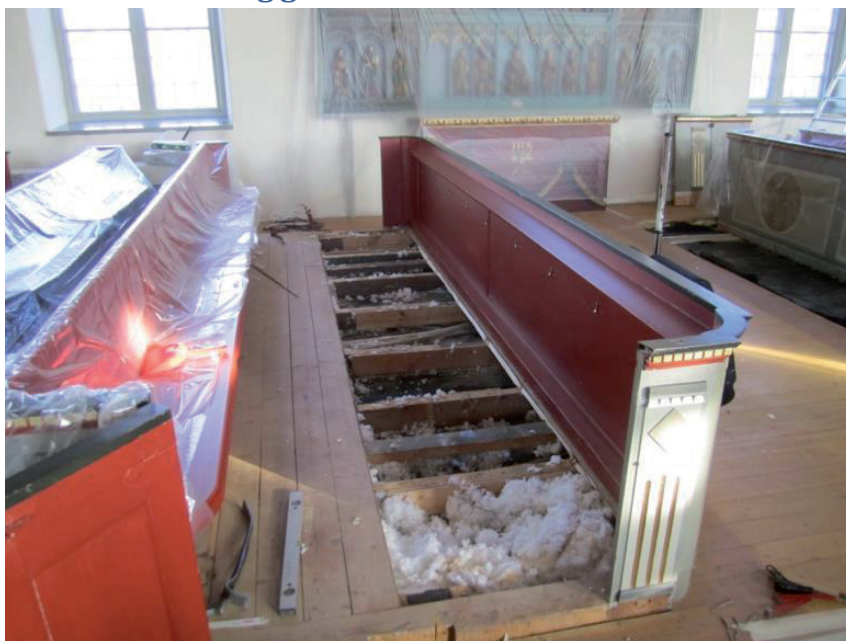
Dokumentation Borttagning bänkar i S Hestra kyrka 2016

Hur bänkgavlar som ska sparas tagits loss från bänken.

Bänkgavlarna sågades bort med för hand med sticksåg. Delarna förvaras för tillfället på läktaren.

Utseende befintlig golvkonstruktion.

Från början finns ett uppreglat golv i bänkvarteren som ligger 6" över det ursprungliga plankgolvet. Senare har gångarna försetts med 3"-reglar + mineralull och brädgolv.

Dokumentation Borttagning bänkar i S Hestra kyrka 2016

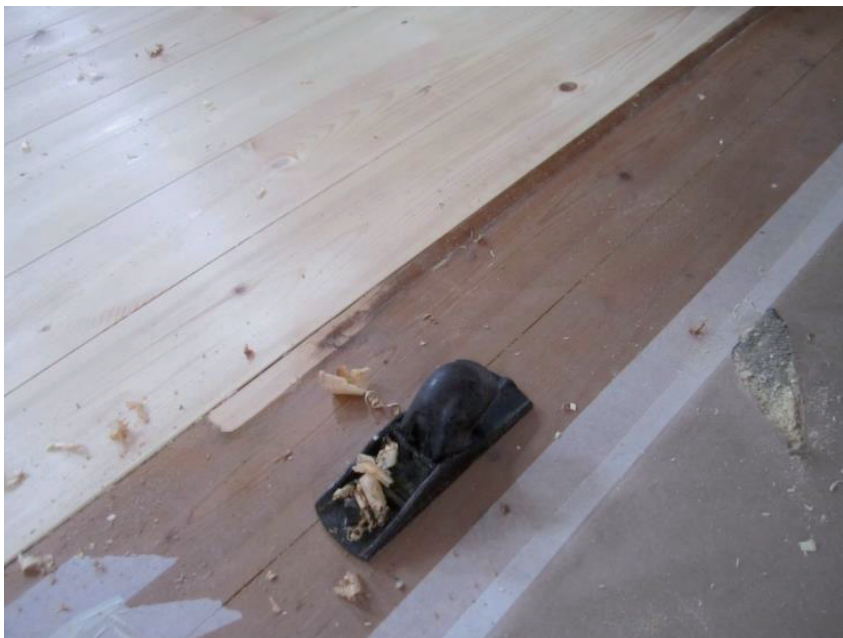
Närmast Peter ett gjutet fundament och till höger syns en ursprunglig golvplanka.

Dokumentation Borttagning bänkar i S Hestra kyrka 2016

Nytt golv. Montering, ytbehandling

Nya golvbrädor spikades till befintlig uppregling i noten. Regelverket har kompletterats.

Skarvarna har hyvats och slipats samman. Ytbehandling med Trestjärne klarlack från Scanox. Bilaga från Theorins Måleri.

Dokumentation Borttagning bänkar i S Hestra kyrka 2016

Återmontering av bänkarna

Gavlarna fälldes in i bjälken i form enligt bänken.

Bättring o d på bänkinredning.

2 spikhuvuden har bättrats. OBS bilden visar grundning.

Dokumentation Borttagning bänkar i S Hestra kyrka 2016

Elarbeten

Bänkvärmare av typen lameller har kopplats ur. Detaljer har sparats hos vaktmästaren. (Troligen ej i skick att återanvända). Då 1 bänk med värmare slopats kan återstående värmare i samma krets inte användas.

Färdiga resultatet.

Gislaved 2016-03-16

Peter Fransson, BP Fransson Byggnads AB

Karin Arvidsson, Gislaveds Pastorat

Byggnadsvårdsrapport 2016:21
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM